

AVTOMOBILLARGA TEXNIK XIZMAT KO'RSATISH ISHLARINI TASHKIL ETISH TEXNOLOGIYASI

Raxmanov Akram Axmedovich

Qarshi muhandislik iqtisodiyot instituti,
Transport vositalari muhandisligi kafedrası katta o'qituvchisi

Xidirov Muso Qahramon o'g'li

Qarshi muhandislik iqtisodiyot instituti,
Transport vositalari muhandisligi kafedrası assistenti

ANNOTATSIYA

Avtomobillarga texnik xizmat ko'rsatish-bu nosozliklar, favqulodda avtomobil qismlarida vujudga keladigan buzulishlar paydo bo'lishi va uning oldini olishga qaratilgan profilaktika chorasi. Shunday qilib, avtomobillarning ishonchliligi va samarali ishlashi ta'minlanadi. Avtomobillardan foydalanish ularning egalaridan hamma narsani talab qiladi ularni ehtiyot qismlar bilan uzluksiz ta'minlashning xizmat qilish muddati, keyin, ta'mirlash xizmatlari.

Kalit so'zlar: avtomobil, xizmat ko'rsatish, ta'mirlash, nosozliklar.

ABSTRACT

Car maintenance is a preventive measure aimed at the occurrence and prevention of malfunctions and breakdowns of emergency car parts. Thus, the reliability and efficient operation of cars is ensured. The use of cars requires everything from their owners: the service life of their continuous supply of spare parts, and then repair services.

Keywords: car, service, repair, breakdowns,

KIRISH

O'zbekiston Respublikasida avtomobil sanoati va transportini rivojlantirish bo'yicha hukumat qarorlari. Avtomobillar ishlash qobiliyatini ta'minlash, resurslarni tejash hamda atrof-muhitga chiqayotgan zaharli moddalar miqdorini kamaytirishda texnik xizmat ko'rsatish (TXK) va ta'mirlash (T) ishlarining tutgan o'rni. Texnik ekspluatatsiya rivojlanishining asosiy yo'nalishlari va istiqbollari. Avtomobillarning texnik holati va ishlash qobiliyatini ekspluatatsiya jarayonida o'zgarish sabablari. Avtomobil texnik holatini o'zgarishi tasnifi. Texnik holatni ishlash davriga qarab o'zgarishi. Avtomobillarga texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash tizimi.

Rejalioyohlantiruvchi tizimning vazifalari va asoslari. “Avtomobillarga texnik xizmat ko‘rsatish va ta‘mirlash xaqidagi Nizom”. Avtomobillarga TXK va T turlari. Avtomobillarga TXK va T tizimining kelajakdagi taraqqiyoti. Avtomobillarga texnik xizmat ko‘rsatish va ta‘mirlash texnologik jarayoni hamda uni tashkil qilish. Avtomobillarga TXK texnologik jarayoni haqida umumiy tushuncha va uning tavsifi. Ta‘mirlash ishlari texnologik jarayonini tashkil qilish. TXK va ta‘mirlash ishlarida qo‘llaniladigan zamonaviy jihozlar va qurilmalar. Turli tabiiy–iqlim sharoitida avtomobillardan foydalanishni ta‘minlash. Avtomobillardan turli iqlim sharoitida foydalanishda ularning ishlash qobiliyatini va ishonchlik ko‘rsatkichlarini o‘zgarishiga ta‘sir etuvchi omillar. Avtomobillarni ishlash sharoitiga moslashtirish. Sovuq iqlim sharoitida avtomobillarni saqlash va saqlash anjomlaridan foydalanish usullari. Issiq iqlim va tog‘ sharoitlarida avtomobillardan texnik foydalanishning o‘ziga xos xususiyatlari. Avtomobillarni ishga yaroqli holda ushlab turish uchun ko‘riladigan chora tadbirlar.

Buning natijasida harakatlanuvchi tarkibga texnik xizmat ko‘rsatish tizimi rejali profilaktika hisoblanadi va har bir xizmat uchun taqdim etilgan barcha ishlar to‘liq bajarilishi shart. U avtomobillar va tirkamalarni doimiy ravishda ish holatida va to‘g‘ri ko‘rinishda saqlashga, avtomobil qismlarida nosozliklar va nosozliklarning oldini olishga, yoqilg‘i va moylash materiallari sarfini kamaytirishga, nosozliklarni o‘z vaqtida aniqlash va bartaraf etishga va oxir-oqibat ishonchligi va xavfsizligini oshirishga yordam beradi. Kerakli hajmda amalga oshiriladigan nazorat–diagnostika, mahkamlash, moylash, to‘ldirish, sozlash, elektrotexnika va tozalash–yuvish ishlari va texnik xizmat ko‘rsatishda nazarda tutilgan muddatlar avtomobilning barcha tizimlari va mexanizmlarining ishlashi uchun normal sharoitlarni ta‘minlashga imkon beradi. Texnik xizmat ko‘rsatish–bu ma‘lum bir yugurish yoki harakatlanuvchi tarkibning ishlash vaqtidan keyin rejalashtirilgan tartibda majburiy ravishda amalga oshiriladigan profilaktika chorasi.

Harakatlanuvchi tarkibga texnik xizmat ko‘rsatish bajarilayotgan ishlarning chastotasi, ro‘yxati va mehnat zichligi bo‘yicha quyidagi turlarga bo‘linadi:

- kundalik texnik xizmat ko‘rsatish (KTXK);
- birinchi texnik xizmat ko‘rsatish (TXK-1);
- ikkinchi texnik xizmat ko‘rsatish (TXK-2);
- mavsumiy texnik xizmat ko‘rsatish (MTXK).

Texnik jihatdan nuqsonli avtomobilning ishlashi foydasiz (muvaffaqiyatsizlik ehtimoli keskin oshadi, operatsion imkoniyatlar oshadi xarajatlar), zararli (ifloslanish kuchaymoqda) va xavfli egasi va jamiyatning boshqa a‘zolari uchun (ayniqsa, bu nosozliklar transport xavfsizligiga ta‘sir qiluvchi avtomobil tizimlari bilan bog‘liq

bo'lsa). Profilaktik ishlarni o'z vaqtida, tartibsiz va sifatsiz bajarish (texnik xizmat ko'rsatish) ehtiyot qismlar, agregatlar va ularning muddatidan oldin ishdan chiqishi.

Fuqarolarga tegishli avtomobillar parkining yuqori o'sish sur'ati, ularning dizaynining murakkablashishi, o'zlariga tegishli transport vositalarini "o'z – o'ziga xizmat ko'rsatish" masalalarida qobiliyatsiz odamlarning tobora ko'payib borishi, yo'llarda transportning kuchayishi va boshqa omillar sanoatning yangi tarmog'i-avtoulovlarga texnik xizmat ko'rsatishni yaratishga olib keldi. Ushbu sanoat ma'lum darajada o'ziga xos xususiyatlari tufayli maishiy xizmat ko'rsatish sohasi haqidagi an'anaviy g'oyalardan tashqariga chiqadi avtomobilning ishlashi bilan bog'liq xususiyatlar va shu bilan birga ko'rsatilgan xizmatlarning tabiati unga yaqin.

Zamonaviy texnik xizmat ko'rsatish-bu avtomobilning ishlashi paytida yuzaga keladigan muammolarni aniqlash va bartaraf etishga qaratilgan ishlar va tekshiruvlar majmui. Yuqori sifatli va avtomobildan foydalanish xavfsizligi o'z vaqtida saqlanib qoladi ishlab chiqaruvchi tomonidan belgilangan darajada. O'z vaqtida amalga oshiriladigan texnik xizmat avtomobilning ishlashini ta'minlash uchun profilaktika choralari orqali yoqilg'i va ta'mirlash xarajatlarini kamaytiradi.

Mahalliy amaliyotda ishning turi va murakkabligi bo'yicha texnik xizmat ko'rsatish 4 turga ajratiladi

1. Kundalik xizmat (KTXK).

Avtomobilchining o'zi tomonidan amalga oshiriladi. Tekshiruv davomida quyidagilar tekshiriladi: dvigatel moyi darajasi, sovutish va tormoz suyuqligi darajasi. Avtomobil ixlosmandlari boshqaruv tizimini tekshirishlari kerak, tormoz tizimining yaroqliligi, signalizatsiya va faralar.

2. TXK-1 ostida bajarilgan ishlarni birlashtiradi, shuningdek:

- mahkamlagichlarni tekshirish;
- ifloslangan elementlarni tozalash;
- tugunlarni kerakli moylash;
- avtomobil diagnostikasi;
- uskunani sozlash.

Birinchi texnik xizmat avtomobil bo'linmalarining tasodifiy sinishi ehtimolini istisno qilish, yig'ilishlarga moy qo'shish, shu bilan ishqalanishni kamaytirish va elementlarning yeyilishini kamaytirish uchun amalga oshiriladi.

3. TXK-2 bu TXK-1 bilan bir xil maqsadlarda amalga oshiriladi, u hamma narsani o'z ichiga oladi oldingi texnik xizmatlarda bajarilgan operatsiyalar ulardan faqat bajarilgan ishlarning hajmi va chuqurligi bilan farq qiladi. TXK-2 uchun barcha tekshiruvlar quyidagilar bilan amalga oshiriladi maxsus jihozlardan foydalanish orqali diagnostika va sozlash, avtomobilning ayrim qismlarini demontaj qilish mumkin.

4. Mavsumiy xizmat.

Avtomobilning mavsumiy ko'rigining asosiy vazifasi — avtomobilni yilning sovuq yoki issiq faslidagi foydalanish sharoitlariga tayyorlashdir. Avtomobilning mavsumiy ko'rigi keskin sovuq tushishi paytlarida majburiy tartibda o'tkazilishi kerak, shinalari keskinroq ob-havo sharoitida foydalanishga yaroqli turiga almashtirilishi lozim, avtomobilning sovutish tizimini ko'zdan kechirish, hamda uning germetikligini tekshirish kerak, zarur bo'lganda sovutish tizimini almashtirish lozim. Qishga tayyorgarlik ko'rganda, ishga tushirish isitgichining holatini tekshirish, va moyni almashtirish kerak, oyna tozalagichning bakidagi suvni muzlamaydigan suyuqlikka almashtirish lozim. Har qanday avtomobilning mavsumiy ko'rigini yiliga ikki marta o'tkazish kerak. Nazorat ko'rigi avtomobilning egasi tomonidan yo'lga tushishdan avval. Va uzoq safarlarning paytida o'tkaziladi. Uzoq safarlarning paytida, quyida ko'rsatilgan ishlarni kamida, har bir 500 km yo'l o'tilganidan keyin bajarilishi kerak: Mavsumoy servis xizmat ko'rsatish yiliga ikki marta o'tkaziladi va yilning sovuq hamda issiq vaqtda harakatdagi tarkibni ishlatishga tayyorlash ishlaridan iborat. Bizning sharoitda Mavsumoy servis xizmat ko'rsatishni 2-TXK bilan birga o'tkazish va ishni 50 % ga oshirish tavsiya etiladi. Texnik xizmat ko'rsatish chastotasi haqida gapirganda, aniq ramkalar ham yo'q. Ba'zi avtomobil markalari har 10 ming kilometrda tashxis qo'yish kerak, boshqalari esa butunlay boshqacha gradatsiyaga ega, masalan, 5-10-25-50 ming km. Shu bilan birga, ko'plab haydovchilar yozilgan narsalarga e'tibor bermaydilar ularning xizmat kitobi va ular kutilganidek harakat qilishadi: har yili moyni o'zgartiring, yoki 10 ming kilometrga bir marta, tormoz kalotkalari – 25 ming km, tormoz suyuqliklari esa – har 3 yilda bir marta va boshqalar.

Ish sharoitlarining har bir toifasi uchun eng yuqori texnik xizmat ko'rsatish chastotasi yengil avtomobillar, keyin avtobuslar va yuk mashinalari va yuk mashinalari asosidagi avtobuslar uchun qabul qilinadi. Og'ir sharoitlar tufayli samosval transport vositalari uchun ish texnik xizmat ko'rsatish chastotasi asosiy avtomobilga keyingi texnik xizmat ko'rsatishgacha bo'lgan masofani 0,8 koeffitsientga ko'paytirish orqali aniqlanadi. Texnik xizmat ko'rsatish har bir avtomobil yoki treyler uchun bir oy davomida tuzilgan jadval rejasiga muvofiq amalga oshiriladi o'rtacha kunlik yurish va texnik xizmat ko'rsatish o'rtasida. Jadvalni ATK bosh muhandisi (texnik rahbari) tasdiqlaydi. Avtomobilni harakatlanuvchi buxgalteriya texnikasi liniyasidan qaytarishdan oldin garaj varag'idagi kompozitsiyalar oldindan avtomobil raqamini yozib oladi texnik xizmat ko'rsatish turi, shuningdek moylash operatsiyalari ko'rsatilgan holda texnik xizmat ko'rsatilishi kerak. To'ldirilgan garaj varaq liniyadan qaytayotgan avtomobillarni qabul qilish postiga yuboriladi, va u yerda navbatchi mexanik va haydovchi imzolaydi. Texnik xizmat ko'rsatish katta mexanik tomonidan boshqariladi.

Avtomobilni navbatchi mexanikka topshirgandan so'ng, haydovchi mashinani kutish zonasiga qo'yadi; katta mexanikning buyrug'i bilan unga xizmat ko'rsatiladi tozalash va yuvish ishlarini va undan keyin xizmat ko'rsatish turiga va tegishli lavozimlarda talab qilinadigan ta'mirlash ishlariga qarab. Texnik xizmat ko'rsatishning har bir turi uchun bajarilishi kerak bo'lgan ishlar ro'yxati belgilanadi.

Har kuni ko'p miqdordagi texnik xizmat ko'rsatish zarur bo'lgan yirik ATKLarda oqim usuli qo'llaniladi. Bunda texnik xizmat ko'rsatishda ko'zda tutilgan ish usuli ketma-ket joylashgan bir nechta ixtisoslashtirilgan ishlarga taqsimlanadi postlar: tozalash, yuvish, quritish, mahkamlash, sozlash va elektr ishlari, moylash va shinalar.

Shunday qilib, natijada jiddiy buzilishlarning oldini olish mumkin va qimmat ta'mirlash, nosozlikni oldini olish va shikastlangan yoki nuqsonli tugunni oldindan almashtirish. Avtomobil diagnostikasini bajarish barcha kerakli uskunalar mavjud bo'lgan stantsiyalarda, stendlar va elektronikalar orqali bajariladi.

Xulosa qilib aytganda zamonaviy avtomobillar uchun servis xizmat turlarini ham joriy etish maqsadga muvofiq bo'ladi albatta. Bunda ko'chalarimizda ko'payib borayotgan elektromobillar uchun ham servis xizmat ko'rsatish ishlarini amalga oshirishni yo'lga qo'yish shart bo'lib qoladi. Chunki yaqin kelajakda ekologik toza zararsiz elektromobillarga bo'lgan talab oshib boradi va bu turdagi yangi avlod avtomashinalariga ham servis xizmat ko'rsatish talab qilinadi shunday holatdagi muammoni oldini olish maqsadida malakali kadrlarni tayyorlash va ularni shu sohaga o'qitish va amaliyotga keng joriy etish kerak bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. Shavkat Mirziyoyev "Niyati ulug' xalqning ishi ham ulug', hayoti yorug' va kelajagi farovon bo'ladi" Toshkent – "O'zbekiston"-2019.
2. Kleyner B. S. Avtomobillarga texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash. –M.: Transport, 1986 Yil. 289 s.
3. Avtomobil transportining harakatlanuvchi tarkibiga texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash to'g'risidagi Nizom // - M:Transport, 1986 yil. 73 s.
4. Q.M.Sidiknazarov, E.A Asatov, M.Z. Musajonov. Avtomobillarning texnik eksplutatsiyasi. Oliy o'quv yurtlari uchun darslik. TAYI professori Sidiknazarov Q.M tahriri ostida. - T.: Voris-nashriyot, 2008. - 560 b.
5. Xidirov, M.Q. (2023). Avtomobillarga servis xizmat ko'rsatishni tashkil etish texnologiyasi. Educational Research in Universal Sciences, 2(9), 282–288.
6. Ziyonet.uz